

Doelgerichte theologie

Tekst: dr. H. van den Belt

Theologie is geen doel op zichzelf. Dat mag theologen wel een beetje bescheiden en voorzichtig maken. Voordat je het weet staat het menselijke denken centraal en lijkt alles te draaien om spitsvondigheden waar niemand baat bij heeft.

Maar wat is dan wel het doel van de theologie? In de theologiegeschiedenis is daar veel over nagedacht en het beste antwoord is nog altijd: de glorie van God.

Vier aspecten

De filosoof Aristoteles leert dat je in werkelijkheid altijd vier aspecten kunt onderscheiden. Hij noemde die 'oorzaken': de bewerkende oorzaak, *waardoor* iets bestaat, de materiële oorzaak, *waaruit* het bestaat, de formele oorzaak, de vorm *waarin* het bestaat, en de uiteindelijke oorzaak, het doel *waarvoor* het bestaat. Neem bijvoorbeeld een jongen die een toren bouwt. De jongen bouwt. Hij gebruikt blokken. Om te bouwen moet hij wel een idee van een toren hebben. En het doel? Dat is het genot van het omgooien van de toren.

Eeuwenlang hebben theologen dit schema gebruikt om hun gedachten te ordenen. Zij 'kerstenden' het Aristotelische schema door God als de eerste bron en het uiteindelijke doel van alle andere dingen te beschouwen.

Helaas is de wetenschapsleer in de moderne tijd afgestapt van het idee dat alles een doel heeft. Wetenschappers kunnen geen rekening houden met de teleologie of doelmatigheid. Als ze dat wel doen – door bijvoorbeeld in de wereld het intelligente ontwerp van een Schepper te ontdekken – dan stuit dat op veel weerstand. Die verplattung van de wetenschap tot het zichtbare en meetbare maakt het lastig voor de theologie aan de universiteit.

Toch mag en moet de theologie de andere wetenschappen er aan blijven herinneren dat alles wel degelijk een bron en een doel heeft. Een van de doelen van de academische theologie is om er op te wijzen dat niets door of om zichzelf bestaat en dat dus niets een doel op zich mag worden. Een doel op zich is altijd een afgod.

Synopsis

De Leidse *Synopsis* van 1625, waarin op een compacte manier de gehele gereformeerde leer behan-

deld werd zoals die in het begin van de zeventiende eeuw werd gedoceerd, schrijft drie dingen over het doel van de theologie: 'Het eerste doel van de theologie is de kennis van de waarheid. (...) Het tweede doel en nut van de theologie is, dat ze ons wijs maakt voor de zaligheid. (...) Het hoogste doel van de theologie is de glorie van God.'

Om dat laatste gaat het, maar de theologie draagt bij aan die glorie van God door het vermeerderen van kennis en van wijsheid. Dat is wel mooi gezegd, maar hoe werkt dat nu in de praktijk? In het onderwijs laten we onze studenten kennismaken met de bijbelse grondstructuren van het christelijke geloof, kennisoverdracht dus. Bij een academische studie gaat het echter ook om de vaardigheden (de wijsheid) om te leren reflecteren.

Wat geldt voor het onderwijs geldt ook voor het theologisch onderzoek. De kerk van de eenentwintigste eeuw krijgt ook steeds te maken met nieuwe vragen. Om predikanten te helpen bij het beantwoorden daarvan is wetenschappelijke doordenking nodig. Als predikanten en andere theologen onderzoek doen en promoveren, dan is dat ook geen doel op zichzelf maar een middel om meer kennis en helderder zicht te krijgen op de inhoud van het geloof. Het is echter meer dan een extra puzzelstukje van onze theologische kennis. Het is ook een middel om hen te vormen, zodat zij beter in staat zijn om de bijbelse boodschap adequaat te vertolken in onze tijd.

Ontvankelijkheid

Wetenschappelijk onderzoek verdiept en verbetert zo de kwaliteit van de prediking. Het doel van het onderzoek is dus uiteindelijk dat de bijbelse boodschap gemeenteleden beter bereikt. Ook in de gemeente gaat het via de tweeslag van kennis van de waarheid en wijsheid voor de zaligheid om de eer en glorie van God.

Daarvoor is wel een open houding nodig, een vorm van ontvankelijkheid die de verstarring ontstijgt. Cornelis Graafland schreef ooit over 'het wonder van de Geest, die ons vrijmaakt van elke ook theologische gebondenheid en ons horig doet zijn aan Gods eigen Woord en ons zo, naar Christus' belofte, in de volle waarheid leidt.' Dat is inderdaad het doel van de theologie. ■

De lezers van *De Waarheidsvriend* worden via deze rubriek op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen rond het Cornelis Graafland Centrum.

Dr. H. van den Belt is uit Woudenberg is hoogleraar systematische theologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam (VU).